

Από τη δεκαετία του 1970 η Ελλάδα άρχισε να μεταβάλλεται από καθαρά μεταναστευτική χώρα σε χώρα υποδοχής. Κατά τη δεκαετία 1970-1980 επαναπατρίστηκαν περίπου 330.000 απόδημοι, από τους οποίους 30.000 έως 40.000 ήταν έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες από τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες.

Την επόμενη δεκαετία 1980-1990, ενώ το ρεύμα επαναπατρισμού των Ελλήνων ανακόπηκε, εντάθηκε το φαινόμενο της εγκατάστασης στην Ελλάδα μεγάλου αριθμού οικονομικών μεταναστών, κυρίως από τρίτες χώρες, καθώς και από τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Παράλληλα, προς το τέλος της δεκαετίας αυτής, εκδηλώθηκε το κύμα των επαναπατριζόμενων Ελλήνων, κυρίως Ελληνοποντίων, από την πρώην Σοβιετική Ένωση και Βορειοηπειρωτών από την Αλβανία, ύστερα από την κατάρρευση των εκεί καθεστώτων. Υπολογίζεται ότι από το 1988 έως το 2000 εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα συνολικά 150.000 ομογενείς από τις παραπάνω χώρες.

Παρόλο που οι παλινοστούντες αντιμετωπίστηκαν από την ελληνική πολιτεία ως ομογενείς, συνάντησαν πολλές δυσκολίες και προβλήματα και αρκετές φορές έγιναν και γίνονται αντικείμενο ξενοφοβικών εκδηλώσεων και ρατσισμού.

Με αφετηρία το ρεύμα παλινοστίησης, που σημειώθηκε το 1970 και άρχισε να διογκώνεται από το 1973 και μετά, η Πολιτεία επιχείρησε να επιλύσει το πρόβλημα της εκπαίδευσης των παιδιών των απόδημων Ελλήνων, που επέστρεφαν στην πατρίδα, με το Νομοθετικό Διάταγμα 339 του 1974 που αφορούσε στην ίδρυση και λειτουργία στην Αθήνα ημερήσιου εξατάξιου Γυμνασίου αρρένων με στόχο τη διαπαιδαγώγηση και μόρφωση των Ελληνοπαίδων του εξωτερικού.

Με τον Νόμο 1404/83 δόθηκε η δυνατότητα σε δημόσια σχολεία, στα οποία φοιτούσαν παιδιά παλινοστούντων ελλήνων μεταναστών, να ιδρύονται τάξεις υποδοχής και φροντιστηριακά τμήματα για την ομαλή προσαρμογή των παιδιών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Καθώς στη συνέχεια η είσοδος παλινοστούντων ελλήνων μαθητών στο εκπαιδευτικό μας σύστημα γενικεύτηκε, ιδρύθηκαν και λειτούργησαν σχολεία αποδήμων ελληνοπαίδων στην Αττική και στη Θεσσαλονίκη.

Συγκεκριμένα, με το Προεδρικό Διάταγμα 435/84 ιδρύθηκαν στην Αττική για μαθητές από αγγλόφωνες χώρες (ή αγγλόφωνα σχολεία) ένα δωδεκαθέσιο δημοτικό σχολείο, ένα μικτό γυμνάσιο και ένα μικτό λύκειο γενικής κατεύθυνσης. Επιπλέον, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 1 του Προεδρικού Διατάγματος, στις περιπτώσεις που σε κάθε τμήμα μαθητών υπήρχαν δέκα πέντε (15) τουλάχιστον μαθητές που προέρχονταν από άλλες χώρες, ήταν δυνατή η λειτουργία ιδιαίτερων τμημάτων για αυτούς.

Ακολούθησε το 1985 η ίδρυση και λειτουργία σχολείων αποδήμων ελληνοπαίδων στη Θεσσαλονίκη με το Προεδρικό Διάταγμα 369/85 για μαθητές που προέρχονταν από ξένα σχολεία γερμανόφωνων χωρών. Έτσι, ιδρύθηκαν ένα δωδεκαθέσιο δημοτικό σχολείο, ένα μικτό γυμνάσιο και ένα μικτό λύκειο γενικής κατεύθυνσης. Επιπλέον, στις περιπτώσεις που σε κάθε τμήμα μαθητών υπήρχαν δέκα πέντε (15) τουλάχιστον μαθητές που προέρχονταν από αγγλόφωνες ή γαλλόφωνες χώρες, ήταν δυνατή η λειτουργία ιδιαίτερων τμημάτων για αυτούς.

Συνολικά ιδρύθηκαν και λειτούργησαν εννέα (9) σχολικές μονάδες Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, γνωστές ως «Σχολεία Αποδήμων Ελληνοπαίδων»:

Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Δημοτικό Σχολείο Αποδήμων Ελληνοπαίδων Αλσούπολης

Δημοτικό Σχολείο Αποδήμων Ελληνοπαίδων Αμφιθέας

Δημοτικό Σχολείο Αποδήμων Ελληνοπαίδων Θεσσαλονίκης

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

1ο Γυμνάσιο Αποδήμων Ελληνοπαίδων (Βαρυμπόμπη)

2ο Γυμνάσιο Αποδήμων Ελληνοπαίδων (Ελληνικό)

Γυμνάσιο Σχολείο Αποδήμων Ελληνοπαίδων Θεσσαλονίκης

1ο Λύκειο Αποδήμων Ελληνοπαίδων (Βαρυμπόμπη)

2ο Λύκειο Αποδήμων Ελληνοπαίδων (Ελληνικό)

Λύκειο Σχολείο Αποδήμων Ελληνοπαίδων Θεσσαλονίκης

Το 1989 με τον Νόμο 1865/89 (Φ.Ε.Κ. 210 τ.Α'/28-9-89, Άρθρο 7, παρ.1) τα Σχολεία Αποδήμων Ελληνοπαίδων μετονομάστηκαν σε Σχολεία Παλινοστούτων Ελληνοπαίδων.

Όταν το 1996 ψηφίστηκε ο νόμος για τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση (Ν. 2413/96, Φ.Ε.Κ. 124 τ.Α'/17-6-96), ακολούθησε Υπουργική Απόφαση με την οποία τα εννέα (9) σχολεία Παλινοστούτων (πρώην Αποδήμων) Ελληνοπαίδων μετατράπηκαν σε σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (Φ10/221/Γ1/1236, Φ.Ε.Κ. 874 τ.Β' / 17-9-96).

Υπάρχουν σήμερα στην Ελλάδα 26 διαπολιτισμικά σχολεία: 13 δημοτικά, 9 γυμνάσια και 4 λύκεια. Στην περίοδο 1997-2000 και 2001-2004 λειτούργησαν επίσης προγράμματα μεγάλης κλίμακας, τα Επιχειρησιακά Προγράμματα Εκπαίδευσης και Αρχικής Κατάρτισης (ΕΠΕΑΕΚ) που αφορούσαν στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και την βελτίωση των επιδόσεων των Τσιγγανοπαίδων, των Αλλοδαπών και Παλινοστούτων Μαθητών και των Μουσουλμανοπαίδων. Τα δύο πρώτα είχαν πανελλαδική εμβέλεια, ενώ το τρίτο επικεντρώθηκε στην περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

Στα πλαίσια του ΕΠΕΑΕΚ II λειτούργησε από το 2003 και το πρόγραμμα "Εκπαίδευση Παλινοστούτων και Αλλοδαπών Μαθητών" με στόχο την βελτίωση των συνθηκών ένταξης στο εκπαιδευτικό σύστημα μαθητών από πληθυσμιακές ομάδες που απειλούνται από εκπαιδευτική ανισότητα και περιθωριοποίηση.

Μέχρι τον Οκτώβριο του 2014 λειτούργησε επίσης το πρόγραμμα «Διάπολις: Εκπαίδευση Αλλοδαπών και Παλινοστούτων μαθητών», το οποίο υλοποιήθηκε από το ΑΠΘ με συγχρηματοδότηση από ευρωπαϊκούς και εθνικούς πόρους. Υλοποιήθηκε σε σχολεία όλης της επικράτειας και σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες.

Έτσι λοιπόν έχει δημιουργηθεί μια παρακαταθήκη στη διαπολιτισμική εκπαίδευση στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, έστω και με κάποιες στρεβλώσεις και αδυναμίες.

Ο ερχομός όμως των προσφύγων που είχαν σκοπό να ζητήσουν σωτηρία σε ευρωπαϊκές χώρες και τελικά εγκλωβίστηκαν στην Ελλάδα είναι μια πρωτόγνωρη εμπειρία. Οι άνθρωποι αυτοί, σε αντίθεση με άλλους πρόσφυγες, μετανάστες, επαναπατριζόμενους που ήρθαν στην Ελλάδα είτε κάτω από ομαλές είτε κάτω από βίαιες συνθήκες, αλλά πάντως επέλεξαν την Ελλάδα, δεν θέλουν να μείνουν στην Ελλάδα και βρίσκονται κάτω από τη

διαρκή πίεση της προσωρινότητας. Αυτό δημιουργεί προβλήματα και στους ίδιους αλλά κυρίως στα παιδιά τους, ιδιαίτερα όταν αυτά βρίσκονται στη σχολική ηλικία.

Στις 18/3/2016 Επιστημονική Επιτροπή για την υποβοήθηση του έργου της Επιτροπής Στήριξης των Παιδιών των Προσφύγων ανέλαβε:

1. Να καταγράψει τις εκπαιδευτικές δράσεις που πραγματοποιούνται στα Κέντρα Φιλοξενίας, να εντοπίσει δράσεις που ήδη έχουν δοκιμαστεί στο πεδίο και να αποφασίσει ποιες μπορούν να εφαρμοστούν κατά το διάστημα του καλοκαιριού σε πρώτη φάση πιλοτικά σε κάποιους καταυλισμούς και μετά, σταδιακά, στο σύνολό τους,
2. Να αναλάβει την οργάνωση και την εποπτεία των δράσεων αυτών,
3. Να διαμορφώσει προτάσεις για την εκπαίδευση των παιδιών των προσφύγων και για την ένταξή τους στις δομές του εκπαιδευτικού συστήματος κατά τη σχολική χρονιά 2016-2017.

Η επιστημονική επιτροπή λόγω της μεγάλης ρευστότητας που χαρακτηρίζει τον προσφυγικό πληθυσμό και εξαιτίας της έλλειψης στοιχείων για τα δημογραφικά και άλλα χαρακτηριστικά του, κατέθεσε εναλλακτικά σενάρια και εκδοχές έτσι ώστε, όποια και αν θα ήταν η κατάσταση το Σεπτέμβριο του 2016, να υπάρχει σχέδιο για όλα τα παιδιά, είτε ζουν σε πόλεις (π.χ. σε διαμερίσματα) είτε σε καταυλισμούς, ώστε είτε να ενταχθούν στα σχολεία της περιοχής, είτε να παρακολουθήσουν εναλλακτικές μορφές εκπαίδευσης με τάξεις υποδοχής, απογευματινά μαθήματα, κ.λπ. Επίσης ήταν ακόμη ασαφές το πλαίσιο χρηματοδότησης των δράσεων.

Η επιτροπή επισήμανε επίσης ότι ήταν απαραίτητη η άμεση και συστηματική ενασχόληση του Υπουργείου Παιδείας με την εκπαίδευση των παιδιών των προσφύγων και τη σταδιακή ένταξή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα το συντομότερο δυνατό, γιατί κάθε καθυστέρηση θα μπορούσε να οδηγήσει σε εκρηκτικές εντάσεις στους καταυλισμούς. Εξίσου απαραίτητη θεώρησε την έγκαιρη ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της εκπαιδευτικής κοινότητας και ευρύτερα της ελληνικής κοινωνίας για την αποφυγή ανάπτυξης αρνητικών αντιδράσεων στη συμμετοχή των παιδιών των προσφύγων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Πρότεινε επίσης στο τέλος της σχολικής χρονιάς 2016-2017, όταν θα υπάρχει καθαρότερη εικόνα για το μέλλον των προσφύγων και τον αριθμό των παιδιών που θα παραμείνουν στην Ελλάδα, να αποτιμηθεί η κατάσταση εκ νέου και να υπάρξει νέος σχεδιασμός των τρόπων περαιτέρω ένταξης των προσφυγοπαίδων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, που θα αντιστοιχούν στις συνθήκες που θα έχουν διαμορφωθεί.

Η χρονιά πλησιάζει στο τέλος της, γι' αυτό και εμείς θεωρήσαμε μεγάλη αναγκαιότητα να ακούσουμε τους ανθρώπους που ασχολήθηκαν με την εκπαίδευση των προσφυγοπαίδων, από διάφορες θέσεις, να μας πουν πώς βίωσαν την εμπειρία αυτή, τις δυσκολίες τους, τα θετικά στοιχεία που αποκόμισαν και αν θέλουν να καταθέσουν κάποιες προτάσεις.

Θέλουμε να δημιουργήσουμε μια νέα παρακαταθήκη, ώστε την επόμενη χρονιά να λειτουργήσουν όλα κάτω από νέες και καλύτερες προϋποθέσεις και συνθήκες.

Θεοδώρα Χασεκίδου-Μάρκου

Σχολική Σύμβουλος Φιλολόγων

Πρόεδρος του Περιφερειακού Τμήματος της ΠΕΣΣ

Κεντρικής Μακεδονίας